

Михайло Коцюбинський
Великий
Сонцепоклонник

«Він був людяним, не втрачав цієї риси протягом усього життя, любив добро, вірив у його переможну силу»

*«Сонце! Я тобі вдячний.
Ти сієш у мою
душу золотий засів —
хто знає, що вийде
з того насіння? може,
вогні?»*

*М. Коцюбинський.
«Intermezzo».*

Творчість

**М.Коцюбинського увійшла
в золотий фонд української
літератури, а коли
говорити про літературу
XX століття, то саме він
був однією із
найяскравіших зірок , які
її утверджували.
(В Шевчук)**

М.Коцюбинський – незвичайна людина, у нього була здатність помічати найтонші нюанси не лише в людських характерах, а й у природі. Він був одержимий любов'ю до квітів.

**Все життя моє в літературі
(М.Коцюбинський)**

Говорячи про майстерність Коцюбинського, хочеться зупинитися на новелі «Intermezzo».

- у основі твору — особисті враження від літнього відпочинку;
- присвята «кононівським полям»;

«Сьогодні скінчив невелику річ для «Вісника», назвав її «Intermezzo».

(М.Коцюбинський)

▪ поява в журналі

▪ «Літературно-науковий вісник»

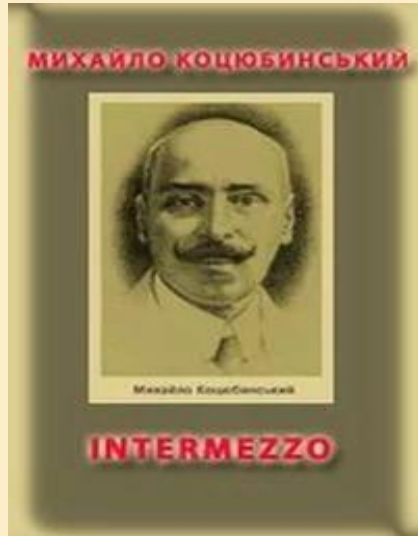
1908 рік

Історія написання

18 листопада 1905 рік.
Лист до М. Чернявського

❖ Літо 1908 р. Революція закінчилася поразкою й жорстоким державним терором. Коцюбинський, засмучений картинами людських страждань, украй виснажений службою й громадською діяльністю, поліційним наглядом, знесилений хворобою й родинними проблемами, мріє про відпустку.

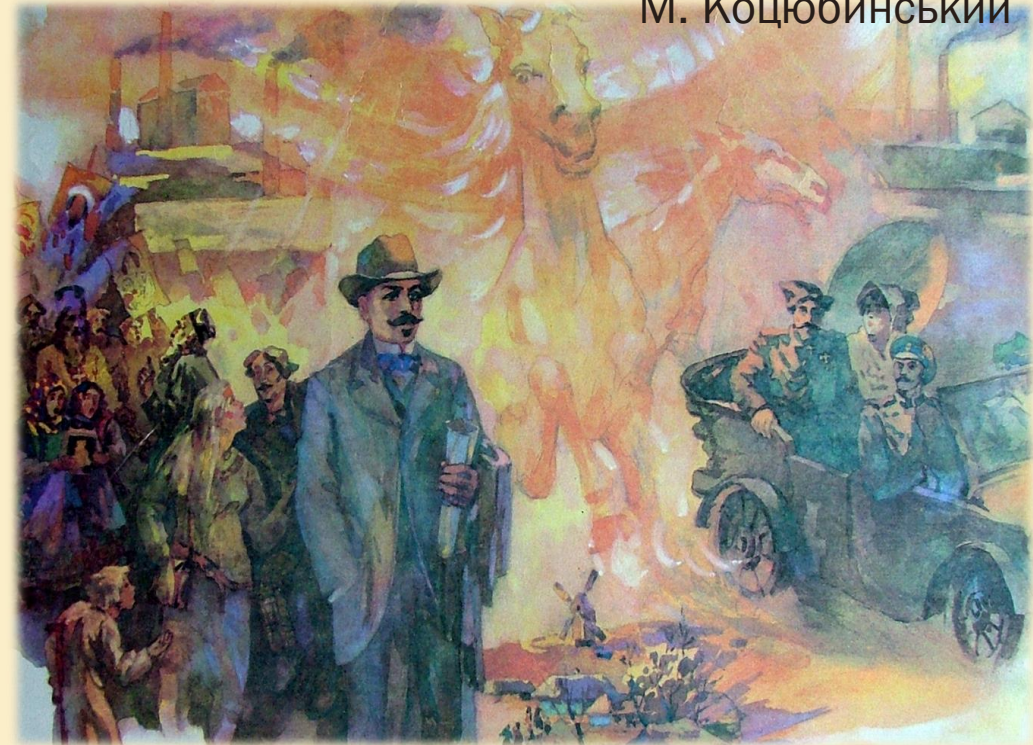
“Ви не можете уявити собі, що я пережив, бачачи те все на власні очі, і який це вплив мало на мої хворі нерви. Мені тепер ще гірше, ніж було; не можу ані спати, ані їсти. Ледве пишу до вас”.

❖ Саме в цей час його запрошує в гості до свого маєтку (с. Кононівка, нині — у Драбівському районі на Черкащині) Євген Чикаленко, видатний український меценат і громадський діяч. Тут у письменника й визрів задум «Intermezzo» (хоча цей шедевр був написаний трохи згодом у Чернігові)

М. Коцюбинський

Євген Чикаленко

INTERMEZZO

As played by Fats Waller

Music by
THOMAS "FATS" WALLER

Назва

У музиці

- «intermezo» (від лат. *intermedius* — проміжний, середній) — музичний термін на позначення інструментальної п'єси довірливої будови, іноді самотійного епізоду в опері (інструментальний, вокальний)

За автором

- не просто перепочинок утомленого митця,
але й органічний зв'язок між перерваними періодами у творчості, вірність своїм ідеалам;
- автобіографічний твір

У М.Коцюбинського злилися воедино слова, звуки, барви і створили мозаїку-симфонію. І залунала різнобарвними звуками **лірична імпресіоністична новела** «Intermezzo» (тобто увага тут зосереджується не на подіях, а на переживаннях ліричного героя, на зміні його настрою).

Жанр

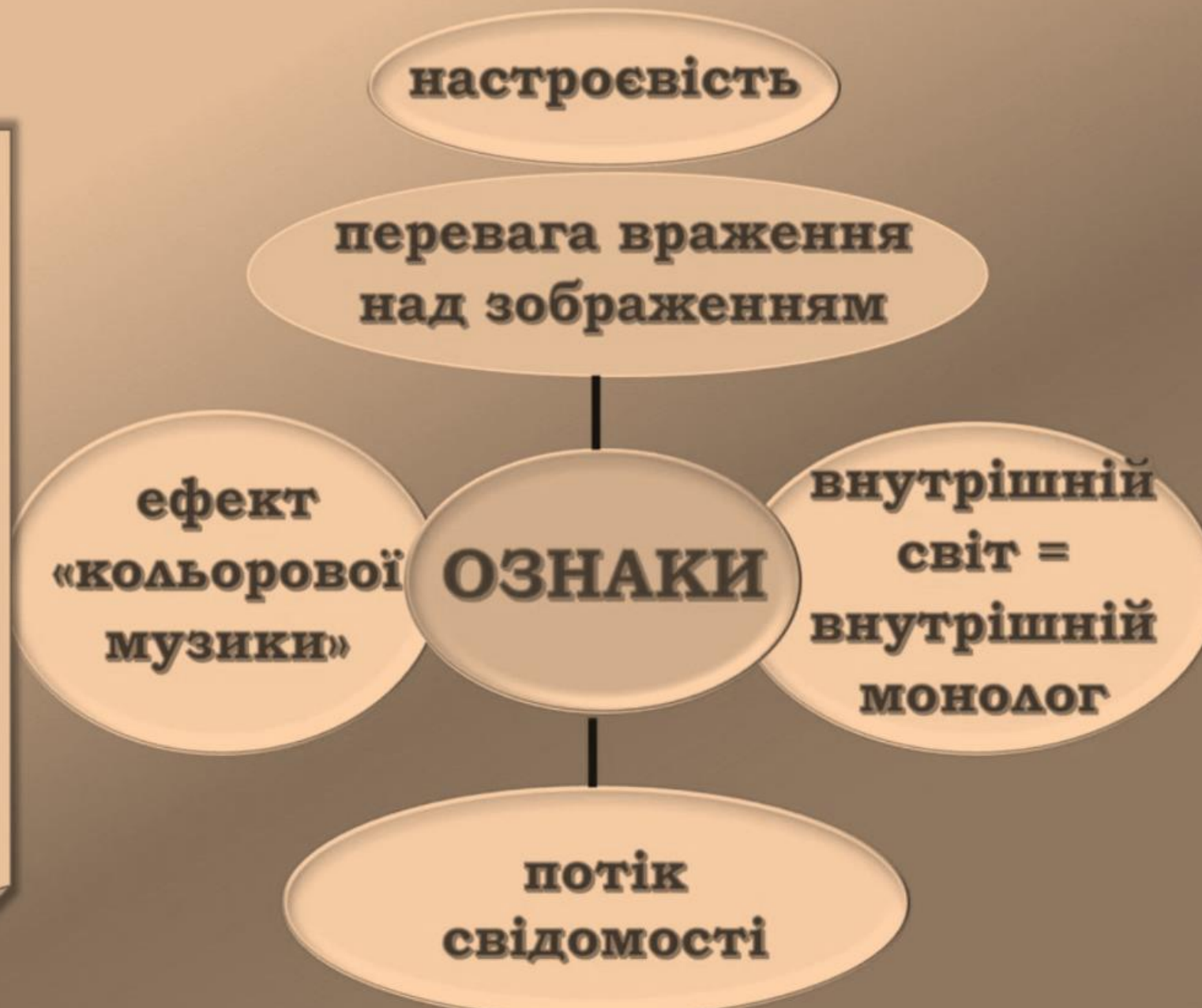
лірична імпресіоністична новела

Новела -
невеликий за
обсягом прозовий
епічний твір про
незвичайну життєву
подію з
несподіваним
фіналом,
сконденсованою та
яскраво
вимальованою дією

СТИЛЬ

Імпресіонізм
(від франц.
«враження») –
художній напрям,
заснований на
принципі
безпосередньої
фіксації вражень,
спостережень,
співпереживань

Саме М. Коцюбинський є одним із зачинателів імпресіоністичної манери письма в літературі. Імпресіоністичне письмо вимагає від митця неабиякого таланту, особливої чутливості, вміння писати образно, переконливо і лаконічно. Таким майстром і став Коцюбинський.

Ознаки:

- ❖ у центрі уваги письменника не послідовна зміна подій і явищ, а уривчасті фрагменти, відбиті у свідомості персонажа;
- ❖ герой не змінює зовнішній світ, а "колекціонує враження";
- ❖ особливий ліризм у зображенні картин природи;
- ❖ звуки природи, кольорова гама створює неповторне враження від природи, дає змогу зрозуміти психологічний стан героя;
- ❖ у центрі твору зображується внутрішній стан героя, його почуття, настрої.

За жанром – це ліро-психологічна новела написана в імпресіоністичній манері.

А чому ж цей твір імпресіоністичний?

Ніхто ніколи ні до Коцюбинського, ні після нього не створював пластикою слова такого виключного враження, і саме в тому нам бачиться немеркнуча велич його художніх тканин.
В.Шевчук

Сюжет новели «Intermezzo»

«Intermezzo» - твір особливий, не схожий на будь-який інший у творчості самого письменника. У ньому немає розгорнутого сюжету (безфабульний), зовнішнього конфлікту, діалогів, полілогів, за його основу взято не подієву інтригу, а характерну для імпресіонізму гру настроїв.

Сюжет визначається не звичним для читача подіями, а ритмами свідомості ліричного героя. Вони проходять через три фази.

ДЕПРЕСІЯ. Вона викликана великою душевною втомою ліричного героя, який перебуває в конфлікті з самим собою. Михайло Коцюбинський показує людину, захоплену виром історичних подій, поставлену у ситуацію морального і громадянського вибору. Психічний злам, що під впливом цих подій відбувається в душі героя, змінює його ціннісні орієнтації, руйнує внутрішню рівновагу, призводить до роздвоєння особистості, стає основою психологічної драми. Ліричний герой новели — надломлений інтелектуал-митець, який втомився від «незліченних «треба» і безконечних «мусиш», від болю й мерзенних вчинків людей, від жаху, бруду їхнього існування, виринається з лабет «сього многоголового звіра», їдучи з міста в українське село. Прагнучи спокою й самотності, герой опиняється в майже повному безлюдді, наодинці з природою. Проте навіть там він не може відігнати спогадів про повішених, про розправи над людьми, що боролися за землю і волю; про це йому нагадують навіть клички вівчарок, викликаючи болісні асоціації.

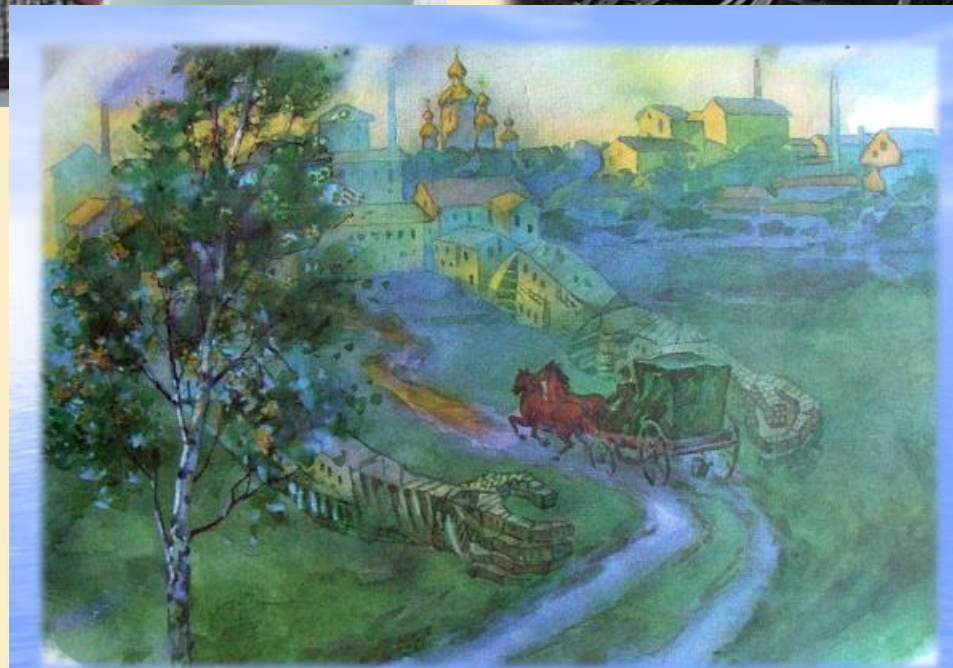

“ Читаю велику книгу природи і відчуваю, як я втомився душею. Не фізична втома, а душевна. Не хочеться бачити людей, розмовляти з ними, а хочеться скинути з себе хвилю людського бруду, який непомітно заливає твоє серце, хочеться очиститись і відпочити ”

(З листа М. Коцюбинського до О. Аплаксіної)

*Я утомився.
Мене втомили люди.*

*Здавалося, город
випрягує в поле свою
залізну руку за мною
і не пускає.*

СПОКІЙНО-СПОГЛЯДАЛЬНИЙ СТАН. Цей стан з'являється під впливом гармонії, якої сповнене життя природи. А природа в новелі — щось більше, ніж просто тло. Вона одухотворена, не дарма ж на початку твору письменник подав перелік «дійових осіб», серед яких є і «Ниви в червні», і «Сонце», і «Зозуля», і «Жайворонки». Перебуваючи серед розкішної природи, герой поступово звільняється від песимізму. Він гладить руками «соболіну шерсть ячменів, шовк колосистої хвилі», милується волошками, вдихає пахощі «білої піни гречок», і п'є «теплий зцілющий напій сонця», слухає пісню жайворонка. Це додає йому сил, відчуття якнайтіснішого зв'язку із землею. Так починається його одужання.

*“ Ах, як всього багато:
неба, сонця, веселої зелені...”*

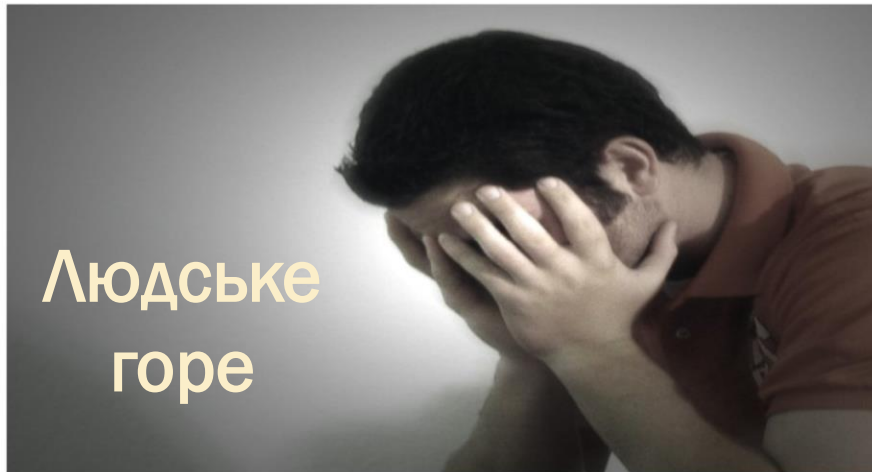

*“ Ніколи перше не почував я так
ясно зв'язку з землею, як тут. ”*

ОБУРЕННЯ, ГНІВ, НЕТЕРПІННЯ.

У чарівну мелодію кононівських полів і небес вриваються дисонанси, викликані контрастом між прекрасною природою і потворною реальністю людського життя. Одним із таких є зустріч із селянином-трудівником, (**кульмінація**), розмова з яким викликає в митця і співчуття, і справедливе обурення, й гнів; пробуджує нове бажання до творчості й боротьби. Ліричний герой прощається з нивами і йде «між люди», в місто, служити своєю творчістю народові: **«Душа готова, струни тугі, налагоджені, вона вже грає»**. Таким чином, у новелі зображено еволюцію внутрішнього стану митця, зміну його настроїв у ставленні до людей — від цілковитої байдужості, роздратування, навіть ненависті — до співчуття, готовності активно діяти на благо суспільства. Отже, головною думкою твору є усвідомлення того, що інтелігент, митець не може бути самотнім, він повинен служити своєю творчістю народові, частиною якого він є.

«Говори, говори. Розпечи гнівом небесну баню. Покрий її хмарами твого горя, щоб були блискавка і грім. Освіжи небо і землю. Погаси сонце й засвіти друге на небі. Говори, говори»

«П'ятеро діток голодних чомусь не забрала гарячка»
«Раз на тиждень б'ють людину в лице»
«Найближча людина готова продати»
«Між людьми, як між вовками»

«Intermezzo» завершується тим, що сповнений гніву й благородного нетерпіння митець повертається до міста, де його знову чекає пекло громадських обов'язків і незліченних «треба». «Так далі жити не можна», — волає його вразлива й совісна душа

«Прощайте, ниви. Котіть собі шум свій на позолочених сонцем хребтах. Може, комусь він здасться, так як мені. І ти, зозуле, з вершечка берези. Ти теж строїла струни моєї душі. Вони ослабли, пошарпані грубими пучками, а тепер натягаються знову. Чуєте? Ось вони бренькнули навіть... Прощайте. Йду поміж люди. Душа готова, струни тугі, наладжені, вона вже грає...»

Рід: епос: з елементами **драми**(дійові особи на початку твору) і **лірики**(наявний ліричний герой, його почуття і переживання, пейзажі)

Тема твору: митець і суспільство.

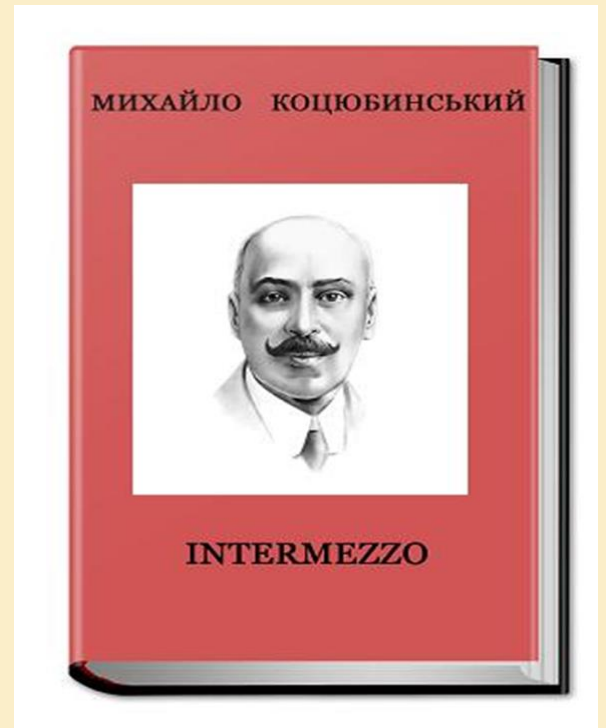
Ідея твору: творча людина не може стояти осторонь від суспільних проблем.

Композиція:

- ❖ 11 етюдів-картин,
- ❖ перелік дійових осіб на початку,
- ❖ сюжет практично відсутній, хоча кульмінація є,
- ❖ оповідь від першої особи.

Присвята: Кононівським полям.

“Дійові особи” новели

1 група – невидимі

Моя утома

Залізна рука міста

Людське горе

Л

І

Р

И

Ч

Н

И

Й

ГЕРОЙ

2 група – видимі

Сонце

Ниви в червні

Три білі вівчарки

Зозуля

Жайворонки

важкі почуття

оптимістичні,
життєстверджуючі
почуття

Дійові особи

❖ **Моя утома**

❖ **Ниви у червні**

❖ **Залізна рука
города**

❖ **Три білі вівчарки**

❖ **Сонце**

❖ **Зозуля**

❖ **Жайворонок**

❖ **Людське горе...**

СИМВОЛ

**образ білих
мішків**

— повішені

люди після

революційних

подій

Цитати

«Як вас багато... Се ви, що з вас витекла кров в маленьку дірку від солдатської кульки, а се ви... сухі препарати; вас завивали у білі мішки, гоїдали на мотузках в повітрі, а потому складали в погано прикриті ями, звідки вас вигрібали собаки... Ви дивитесь на мене з докором — і ваша правда. Знаєте, я раз читав, як вас повішали цілих дванадцять... Цілих дванадцять... Ви бачите, я навіть не червонію, лице моє біле, як і у вас... Жах висмоктав з мене всю кров. Я не маю вже краплі гарячої крові й для тих мертвяків, серед яких ви йдете, як кривава мара. Проходьте! Я утомився!»

Дійова особа	Символи	Цитати
Залізна рука города	проблеми у житті героя, негатив- ний вплив міського життя	<p><i>«Здавалось, город витягує в поле свою залізну руку за мною і не пускає. Мене дратувала непевність, що тремтіла в мені: чи розтулить рука свої залізні пальці, чи пустить мене? Невже я вирвусь від сього зойку та увійду у безлюдні зелені простори? Вони замкнуться за мною, і надаремне клацати буде кістками залізна рука? ...Город знову простяг по мене свою залізну руку на зелені ниви. Покірливо дав я себе забрати, і поки залізо тряслось та лящало, я ще раз, востаннє, вбирав у себе спокій рівнини, синю дрімоту далеких просторів».</i></p>

Дійові особи	Символи	Цитати
Ниви у червні	життєва енергія, невичерпні сили, очищення	<i>«Гладжу рукою соболину шерсть ячменів, шовк колосистої хвилі. Вітер набива мені вуха шматками згуків, покошланим шумом... Повні вуха маю того дивного гомону поля, того шелесту шовку, того безупинного, як текуча вода, пересипання зерна. І повні очі сяйва сонця, бо кожна стеблина бере від нього й назад вертає відбитий від себе блиск».</i>

Дійова особа	Символи	Цитати
Сонце	вічність, космічна енергія, сила	<p><i>«Сонце! Я тобі вдячний... Я п'ю тебе, сонце, твій теплий зцілющий напій, п'ю, як дитина молоко з матерніх грудей, так само теплих і дорогих. Навіть коли ти палиш — охоче вливаю в себе вогняний напій і п'янію від нього... Ти тільки гість у моїм житті, сонце, бажаний гість, — і коли ти відходиш, я хапаюсь за тебе. Ловлю останній промінь на хмарах, продовжую тебе у вогні, в лампі, у феєрверках, збираю з квіток, із сміху дитини, з очей коханої. Коли ж ти гаснеш і тікаєш від мене — творю твою подобу, даю наймення їй «ідеал» і ховаю в серці. І він мені світить».</i></p>

Дійові особи

Символи

Цитати

Жай-
ворон-
ки

творче
піднесе-
ння

«А згори сипле та й сипле...,
витрушує душу з дзвіночків, струже
срібні дошки і свердлить крицю,
плаче, голосить і сіє регіт на дрібне
сито. Се жайворонки... Сіра маленька
пташка, як грудка землі, низько
висіла над полем. Тріпала крильми на
місці напружено, часто і важко
тягнула вгору невидиму струну від
землі аж до неба... Тоді, скінчивши,
падала тихо униз, натягала другу з
неба на землю. Єднала небо з землею в
голосну арфу і грала на струнах
симфонію поля».

Дійова особа	Символи	Цитати
Зозуля 	надія, ЖИТТЯ	<p><i>«Кує зозуля. Б'є молоточком у кришталевий великий дзвін — ку-ку! ку-ку! — і сіє тишу по травах. Уявляється раптом зелений двір — він вже поглинув мою кімнату, — я зіскакую з ліжка і гучаю в вікно до зозулі: «Ку-ку... ку-ку... Добридень!..»»</i></p>

Дійові особи	Символи	Цитати
Три білих вівчарки	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Пава — дворянство; ▪ Трепов — жандармерія; ▪ «дурний Оверко» — принижене і темне селянство 	<p><i>«Великі білі вівчарки, наче ведмеді, скачуть на задніх лапах, і скаче на них довга кудлата вовна... Ну, годі, Оверко... Не чує, не бачить. Скачуть червоні очі, скаче широкий лоб і білі хутряні ногавиці... Чого горять твої червоні очі і стоплюють у вогні разом страх і зненависть?.. Правда, я розумію, ланцюг... Зараз будеш на волі...</i></p> <p><i>Тим часом мені рекомендують Паву, поважну матрону, і її другого сина. Се страшний Трепов... Він зовсім солідно, обдумано наче, перекусить вам горло, і в його сильних ногах, що стануть на ваші груди, буде багато самоповаги».</i></p>

**Дійова
особа**

Символи

Цитати

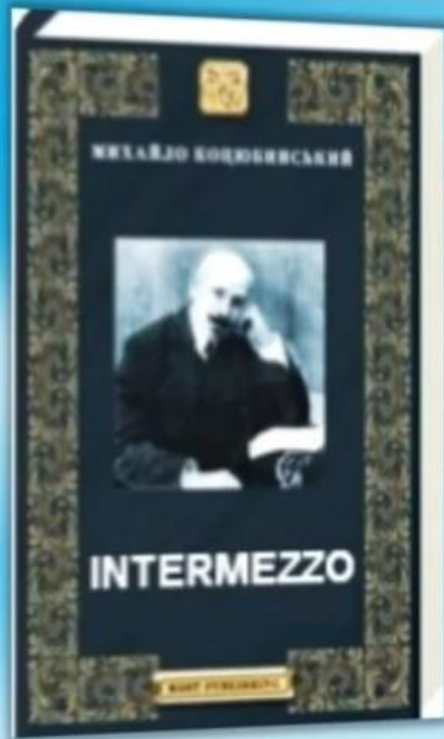
**Людське
горе**

**становище
народу**

*«Ага, людське горе, ти таки
ловиш мене? І я не тікаю!
Вже натяглися ослаблені
струни, вже чуже горе може
грати на них!»*

«Intermezzo» — синтез

- **музики** — назва, звукові образи, багата палітра метафор;
- **живопису** — описи барв природи;
- **театру** — дійові особи, окремі драматичні сцени

«Імпресіонізм — це вміння бачити світ у різноманітті кольорів, розуміти звуки..., імпресіонізм — це очі. У Коцюбинського вони не тільки бачать, а й відкривають філософію миті, у його імпресіоністичних картинах формується психологія життя...»(О.Ковальчук)